

พัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563
The Development and Importance of Ceramics on Thai Economy from 1960-2020

ภาวรินทร์ มีชาติ¹

ปิยะนาถ อังควาณิกุล²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของ เซรามิกในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการและการเปลี่ยนแปลงของ เซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503-2563 3) เพื่อศึกษานโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก โดยขอบเขตงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเซรามิกช่วง พ.ศ.2503-2563 เป็นสำคัญ ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมเซรามิกเกิดการพัฒนามาจากเดิมที่มีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวสู่การผลิตในรูปแบบของโรงงานอุตสาหกรรม ที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัย สามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศและทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ และสามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมีมูลค่าการส่งออกถึงหลักพันล้านบาท ส่วนหนึ่งเพราะรัฐบาล มีการดำเนินนโยบายส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิต (พ.ศ.2503-2539) และมูลค่าการส่งออกมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ.2540 ผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกมูลค่าถึงหลักหมื่นล้านบาท แต่อย่างไรก็ตามจากปัจจัยที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ภายในและสถานการณ์ภายนอกประเทศตั้งแต่ พ.ศ.2540-2563 ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายเซรามิกมีการชะลอตัวและลดลงตามลำดับ รัฐบาลจึงมีปรับการนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: พัฒนาการ, ความสำคัญ, เซรามิก

Abstract

This article is part of the research with 3 objectives; 1) To study the development of ceramics in Thailand from 1960 - 2020. 2) To study economic factors that affect the process and changes of the ceramics industry since 1960 - 2020. 3) To study public sector policies related to the development of the ceramics industry. The scope of this research is the study of ceramics from 1960 - 2020. Since the 1960s, the ceramics industry has transformed from a family-scale business into a factory-scale business with big factories and high-tech technologies, capable of producing ceramics to meet the demand domestically, reducing importation and continuing to develop an industry that has an export value of one billion baht One of the reasons is because the government's production enhancement and development policy (1960-1996) and the export value has also increased. Since 1997, ceramic products have created income value from exportation up to 10,000 million baht. However, due to factors that took place both inside and outside the country from 1997 - 2020 affect the production and selling of ceramic products and cause them to

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย

slow down and decrease, respectively. The government has made an adjustment to policies and related measures towards the ceramics industry to suit the change of situations.

Keywords: Development, Importance, Ceramics

บทนำ

เซรามิกจัดเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการผลิตภัณฑ์เซรามิกภายในประเทศและทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ รวมถึงมีการพัฒนาจากอุตสาหกรรมขนาดเล็กซึ่งผลิตเพื่อใช้ภายในครอบครัวเป็นอุตสาหกรรมส่งออกที่สำคัญสาขาหนึ่ง ซึ่งมีอัตราของมูลค่าการส่งออกเพิ่มมากขึ้นถึงหลักหมื่นล้านบาท รวมถึงอุตสาหกรรมเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมไฟฟ้า เป็นต้น

ความหมายของเซรามิก คือ ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเครื่องปั้นดินเผา เนื่องจากกระบวนการผลิตเซรามิกเกิดจากวัตถุดิบในธรรมชาติ เช่น ดิน หิน ทราย และแร่ธาตุต่างๆ โดยเฉพาะแร่ดินขาว นำมาผสมกันแล้วทำเป็นผลิตภัณฑ์รูปทรงต่างๆ หลังจากนั้นจึงนำไปเผาเพื่อเปลี่ยนเนื้อวัตถุให้แข็งแรง สามารถคงรูปอยู่ได้เพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน โดยผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ ผลิตภัณฑ์เอร์เทนแวร์ ผลิตภัณฑ์สโตนแวร์ ผลิตภัณฑ์พอร์ซเลน เป็นต้น สำหรับอุตสาหกรรมเซรามิกเกิดขึ้นในสังคมไทยมาช้านานจนถึงปัจจุบัน โดยวิวัฒนาการของเซรามิกเกิดขึ้นเมื่อพบหลักฐานและมีการสันนิษฐานว่าประเทศไทยมีการทำเซรามิกขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์มีการพัฒนามาเรื่อยๆ มาอย่างยาวนานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้สอย และมีการรับวัฒนธรรมจากจีนรวมถึงตะวันตกเกี่ยวกับเซรามิกเข้ามา เช่น การนำเข้าของตกแต่งบ้านประเภทเซรามิก และเครื่องสุขภัณฑ์ โดยการผลิตเซรามิกจากเดิมที่เคยเป็นสิ่งของเครื่องมือใช้สอยภายในครัวเรือน สูการเป็นเครื่องแสดงฐานะทางสังคมมากขึ้น แม้ว่าการผลิตเซรามิกจะเริ่มมีการพัฒนาแต่ต้องเผชิญกับปัญหาสะสมช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศและภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมทุกชนิดซบเซาลง รวมถึงการผลิตเซรามิกที่ได้รับความสนใจน้อยลง แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐมีการกำหนดแนวทางพัฒนางานหัตถกรรมเซรามิก จึงทำให้เซรามิกกลับมามีบทบาทมากขึ้นอีกครั้ง โดยมีการผลิตเซรามิกที่เป็นภาชนะใช้สอยภายในครัวเรือนมากขึ้น แต่ผลิตภัณฑ์ยังคงมีคุณภาพต่ำ

นับตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมมีการเจริญเติบโตและขยายตัว เนื่องจากรัฐได้มีแนวคิดในการพัฒนาประเทศจากประเทศกสิกรรมไปเป็นอุตสาหกรรม การผลิตเซรามิกจึงเกิดการพัฒนาเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเซรามิกมากขึ้นและมีกระบวนการพัฒนาการผลิต รวมถึงมีการนำเข้าเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ อุตสาหกรรมเซรามิกจึงมีการเติบโตและขยายตัวเพิ่มขึ้นและมีการปรับเปลี่ยนการผลิตเซรามิกจากเดิมที่เป็นการผลิตเพื่อใช้ภายในครัวเรือนเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก โดยทำการผลิตเซรามิกแบบดั้งเดิม ได้แก่ กระเบื้องเซรามิก กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ กลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้า ตั้งแต่ พ.ศ.2533 เป็นต้นมา จึงนับว่าเป็นยุครุ่งเรืองของการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกของไทย ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 788 ล้านบาทในปี พ.ศ.2529 (สุพิชญา อินทะพุด, 2546).

การส่งออกเซรามิกของไทยมีตลาดการส่งออกที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เยอรมนี จีน ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และประเทศในกลุ่มอาเซียน ได้แก่ ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย กัมพูชาและเวียดนาม และตั้งแต่ พ.ศ.2549-2554 อุตสาหกรรมเซรามิกประเทศไทยยังคงประสบกับปัญหาจากภายในและภายนอกประเทศ คือ ภาวะซบเซาของธุรกิจอาหาริมทรัพย์ในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ เช่น ราคาวัตถุดิบ และอัตราดอกเบี้ย ที่เพิ่มสูง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเซรามิกเพิ่ม จึงทำให้การผลิตเซรามิกลดลง และจากปัญหาวิกฤตการณ์การเงินที่เกิดขึ้น จากความซบเซาของตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกาจนลุกลามไปยังสหภาพยุโรปและประเทศต่างๆ ทำให้สภาพความคล่องตัว

ของการเงินทั่วทั้งโลกต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจโลกชะลอตัวลง ได้ส่งผลให้กำลังของผู้บริโภคและการส่งออกเซรามิกลดลง แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้มีการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเซรามิกมาโดยตลอด เซรามิกจึงเป็นอุตสาหกรรมภาคเศรษฐกิจหลักของประเทศที่สามารถทำให้ประเทศไทยเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของเซรามิกในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อกระบวนการและการเปลี่ยนแปลงของเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503-2563
3. เพื่อศึกษานโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาพัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2503-2563 เป็นสำคัญ โดยตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา การผลิตเซรามิกเริ่มกลับมาได้รับความนิยมมากขึ้นและการผลิตเซรามิกมีการพัฒนาจาก การผลิตเพื่อใช้ภายในครัวเรือนสู่การส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกที่มีหลากหลายและสร้างรายได้ให้กับประเทศไทย โดยช่วง ระยะเวลานี้เป็นช่วงที่ผลิตภัณฑ์เซรามิกมีความเจริญรุ่งเรือง และถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกจะได้รับการพัฒนาและสามารถสร้างมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์ให้กับประเทศแต่ประสบกับปัญหาที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือด้วยการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกมาโดยตลอดจึงทำให้อุตสาหกรรมเซรามิกประสบความสำเร็จด้านการส่งออกและเติบโตมาอย่างต่อเนื่องจนถึง พ.ศ.2563

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical approach) โดยการค้นคว้าด้านเอกสารเป็นหลัก (Documentary research) สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัยต่างๆ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร และบทความที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิก โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลเหล่านี้ มาวิเคราะห์ ตีความ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และอธิบายโดยใช้รูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ให้เห็นถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทยช่วง พ.ศ.2503-2563

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจส่งผลต่อพัฒนาการการผลิตเซรามิกจากลักษณะการผลิตเซรามิกเพื่อใช้ภายในครัวเรือนซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และได้รับการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเซรามิกผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิก จากต่างประเทศ

รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายเซรามิก และรัฐบาลมีการส่งเสริมทั้งด้านการผลิต เทคโนโลยี ความรู้วิชาการ และพัฒนาศักยภาพการแข่งขันเพื่อการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกมาโดยตลอด อุตสาหกรรมเซรามิกจึงเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สำคัญต่อประเทศตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

กำเนิดและการพัฒนาเซรามิกในระยะแรก

การผลิตเซรามิกในประเทศไทยเริ่มแรกมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยภายในครัวเรือนและมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกจากต่างประเทศ โดยมีการค้นพบหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว และมีการสันนิษฐานจากหลักฐานที่พบว่าเป็นของมนุษย์สมัยยุคหิน ได้แก่ โบราณวัตถุเนื้อดินปั้นภาชนะแบบเอิร์ธแวร์ (Earthenware) ซึ่งเป็นเซรามิกประเภทหนึ่งที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี และพบที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน

จังหวัดอุดรธานี (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2562) จากหลักฐานที่พบปรากฏว่าทั้ง 2 แหล่งมีลักษณะเนื้อดินปั้นภาชนะแบบเอิร์ธเทนแวร์ (Earthenware) ชนิดเดียวกัน เพียงแต่มีความแตกต่างตรงขนาดของภาชนะที่ปั้น และการตกแต่งลวดลาย เมื่อช่วงสมัยประวัติศาสตร์มีการขุดค้นพบหลักฐาน ได้แก่ แหล่งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญในสมัยสุโขทัย จำนวน 600-800 เตา แสดงให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยเริ่มมีการนำเอาชิ้นตอนการผลิตเซรามิกแบบจีนมาใช้³ รวมถึงมีการผลิตเซรามิกลักษณะของเครื่องถ้วยสังคโลกจำนวนมาก และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จึงทำให้สมัยสุโขทัยเป็นช่วงที่ ยุคเซรามิกเจริญรุ่งเรืองที่สุด และเมื่อสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์พบหลักฐานการติดต่อค้าขายกับต่างชาติจึงมี การนำเข้าเครื่องถ้วยชามของชาติตะวันตกและเครื่องถ้วยชามเบญจรงค์⁴ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการทำมาจากประเทศจีน โดยในช่วงแรกนำเข้ามาในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและเป็นเครื่องราชบรรณาการในราชสำนัก

นอกจากนี้สมัยรัตนโกสินทร์เริ่มมีการประดิษฐ์ตกแต่งลวดลายใหม่ๆ ลงบนเซรามิกมากขึ้น เช่น รูปครุฑ เทพพนม รวมถึงลวดลายแบบจีน (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2562) สำหรับความนิยมในเครื่องเบญจรงค์เริ่มลดลงตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงการนำเข้าเครื่องถ้วยลายครามหรือเครื่องเซรามิกแบบพอร์ซเลน (Porcelain) และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการนำเข้าของตกแต่งบ้าน และสุขภัณฑ์เข้ามาจำหน่ายภายในประเทศ โดยผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ เหล่านี้ มีราคาสูงจึงได้รับความนิยมเฉพาะผู้มีฐานะ และผลิตภัณฑ์เซรามิกเริ่มมีผู้นิยมใช้เพิ่มมากขึ้น แต่หลังจากปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เกิดจากปัญหาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศและภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรม ทุกชนิดซบเซาลง รวมถึงการผลิตเซรามิกที่ได้รับความนิยมน้อยลง จึงไม่เกิดการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเซรามิกขนาดใหญ่ และส่งผลกระทบต่อ การนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกจากต่างประเทศมีมูลค่าเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลพยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติ โดยมีการส่งเสริมให้มีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมมากขึ้น และมีการกำหนดแนวทางพัฒนางานหัตถกรรมเซรามิก เช่น มีการศึกษาดูงานเซรามิกในประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน), 2562) จึงทำให้เซรามิก กลับมามีบทบาทมากขึ้นอีกครั้ง โดยมีการผลิตเซรามิกที่เป็นภาชนะใช้สอยภายในครัวเรือนมากขึ้น แต่ผลิตภัณฑ์ยังคงมีคุณภาพต่ำ และเมื่อมีการสำรวจแหล่งวัตถุดิบภายในประเทศพบแหล่งดินขาวขนาดใหญ่ที่จังหวัดลำปาง นับว่าเป็นการเริ่มทดลองการผลิตเครื่องปั้น เซรามิกจากวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูงกว่าเดิม และเริ่มมีการจัดตั้งโรงงานผลิตเซรามิกขึ้นที่จังหวัดลำปาง

พัฒนาการของเซรามิกในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563

ตั้งแต่ พ.ศ.2503 อุตสาหกรรมเซรามิกของประเทศไทยเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญมากขึ้น จึงได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมไปพร้อมกับช่วงแรกที่ประเทศเริ่มพัฒนาเข้าสู่ความทันสมัย โดยรัฐบาลมีการนำแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่งมาปรับใช้เพื่อเป็นการบรรลุเป้าหมายตามการพัฒนาที่วางแผนไว้ และกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกซึ่งมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการลงทุนและสินเชื่อ การนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตเซรามิก การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้บริการด้านต่างๆ เกี่ยวกับเซรามิก รวมถึงการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมเซรามิก จึงส่งผลให้ตั้งแต่ พ.ศ.2513 เป็นต้นมา มีการพัฒนาการผลิตเซรามิกสู่ระบบโรงงานเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และเพื่อทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศมากขึ้น โดยแหล่งการผลิตเซรามิกของไทยมักจะกระจายอยู่ตามแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตทั่วประเทศ เช่น แหล่งเซรามิกจังหวัดลำปาง เชียงใหม่ สระบุรี และกรุงเทพฯ เป็นต้น (ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP, 2558) และเมื่ออุตสาหกรรมเซรามิกมีอัตราการเติบโตและขยายตัว

³ ประเทศจีน นับว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เป็นต้นกำเนิดการผลิตเซรามิก เช่น การผลิตเซรามิก “ชามโก”

⁴ การนำเข้าเครื่องถ้วยชามสีขาว (Whiteware) มาตกแต่งเขียนลวดลายและลวดสีเคลือบ 5 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ และสีเขียว

มากขึ้น การผลิตเซรามิกจึงมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยทำการผลิตเซรามิก 5 ประเภท ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มกระเบื้อง กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วย และเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้าเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ เมื่อการผลิตมีจำนวนมากพอผลิตภัณฑ์เซรามิก 5 ประเภทจึงสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศโดยทำการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกเหล่านี้ไปยังตลาดการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกที่สำคัญ เช่น ตลาดสหรัฐอเมริกา ตลาดยุโรป และตลาดเอเชีย เป็นต้น ซึ่งการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นจากหลักร้อยล้านบาทจนถึงหลักพันล้านบาท โดยกระเบื้องเซรามิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการส่งออกมากที่สุดระหว่าง พ.ศ.2525-2530 แต่ตั้งแต่ พ.ศ.2531 เป็นต้นมา มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร (ถ้วยชาม) มีการส่งออกมากที่สุด เนื่องจากตลาดต่างประเทศมีความนิยมเพิ่มขึ้น ส่วนการส่งออกกระเบื้องเซรามิกมีมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยลดลง เนื่องจากได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่เริ่มชะลอตัวลงตั้งแต่ปลาย พ.ศ.2533 เนื่องมาจากวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย รวมถึงผลิตภัณฑ์เซรามิกประเภทกระเบื้องโมเสกมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ทั้งขนาดและลวดลายยังไม่เป็นที่นิยมของตลาดต่างประเทศมากพอ จึงมีแนวโน้มการขยายตัวในอัตราที่ชะลอตัวลง แต่ในเวลาต่อมาการส่งออกกระเบื้องเซรามิกสามารถพัฒนาการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออกได้ ทั้งนี้การส่งออกเซรามิกประเภทอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้ามีอัตราการส่งออกที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ การส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมเซรามิกจึงมีมูลค่าของการส่งออกประมาณหลักหมื่นล้านบาท ถือเป็นสินค้าส่งออกอันดับที่ 41 ของไทย และมีการใช้วัตถุดิบในประเทศมากถึงร้อยละ 80 (อุตสาหกรรมสาร, 2546, น. 20) ซึ่งนับว่าเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยค่อนข้างมาก เมื่อมีการเปรียบเทียบกับนานาประเทศในแต่ละช่วงเวลาปีเดียวกัน

นอกจากนี้ประเทศไทยถือเป็นผู้ผลิตสุขภัณฑ์ในอันดับที่ 8 ของโลก เป็นผู้ผลิตกระเบื้องอันดับที่ 11 ของโลกและเป็นผู้ส่งออกเครื่องใช้บนโต๊ะอาหารอันดับที่ 8 ของโลก (สุพิชญา อินทะพุด, 2546) ซึ่งจะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกมีมาตรฐานในการผลิตอุตสาหกรรมในอันดับต้นๆ ของโลก แม้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกจะประสบความสำเร็จด้านการส่งออก แต่มีอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกของไทยส่งผลให้การส่งออกมีมูลค่าลดลงไทย ได้แก่ เหตุการณ์มหาอุทกภัย, นโยบายการปรับขึ้นราคาก๊าซ LPG นโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ เหตุการณ์รัฐประหาร และวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลจึงมีการกำหนดและปรับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกตั้งแต่พ.ศ.2540 เป็นต้นมา เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกทั้งด้านการผลิต และการส่งออกเพื่อรองรับกับความต้องการของตลาดโลกและมีศักยภาพสำหรับการแข่งขัน

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการเปลี่ยนแปลงของเซรามิกตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2503-2563

จากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการเปลี่ยนแปลงของเซรามิก พ.ศ.2503-2563 สามารถพิจารณาเป็น 2 ช่วง ได้แก่ (1) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมเซรามิกสามารถพิจารณาจาก 2 ปัจจัย คือ โครงสร้างเศรษฐกิจ พ.ศ.2398 และผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (2) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เซรามิก พิจารณาจาก 2 ปัจจัย คือ สถานการณ์ภายใน และสถานการณ์ภายนอกประเทศ

1. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมเซรามิก (ก่อน พ.ศ.2503)

1.1 โครงสร้างเศรษฐกิจ พ.ศ.2398

การที่ชาวจีนมีอิทธิพลทางการค้ากับไทยมาตั้งแต่ก่อนการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง โดยการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น ชา ถ้วยชาม เครื่องกระเบื้อง ผ้าไหมจากจีน เป็นต้น และเมื่อไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษจึงเกิดเป็นปัญหาจากโครงสร้างเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ. 2398 เป็นต้นมา เนื่องจากชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตกและชาวจีนเป็นชาติที่มีอิทธิพลและได้รับประโยชน์ทางการค้า อุตสาหกรรมและทรัพยากรภายในประเทศมากกว่าผู้ประกอบการชาวไทย เมื่อเป็นเช่นนั้นรัฐบาลไทยจึงผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรมพื้นบ้านไปพร้อมกับการส่งออกข้าวซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการผลิตเซรามิกในครั้งนี้นี้ไม่ได้รับการพัฒนามากพอจึงซบเซาลงไป

เนื่องจากผลกระทบจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 รัฐบาลได้จัดตั้งโรงงานต่างๆ เพื่อสนองความต้องการทางด้านการทหารมากกว่าเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนรวมถึงประเทศไทยเกิดปัญหาสถานการณ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศ เช่น วิกฤตข้าวแพงและภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ และการผลิตเซรามิกได้รับการพัฒนาขึ้นอีกครั้งหลังจากเศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

1.2 ผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

เนื่องจากเศรษฐกิจไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ต้องประสบความยากลำบากด้านการค้าขายกับต่างประเทศ ความต้องการสินค้าเริ่มลดลง เนื่องจากการลำเลียงสินค้าเพื่อการขนส่งทำได้ยากขึ้น และเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นพันธมิตรกับจักรวรรดิญี่ปุ่น ได้ตัดขาดความสัมพันธ์และยุติการค้าขายกับประเทศตะวันตก โดยเฉพาะ อังกฤษ ซึ่งเป็นคู่ค้าสำคัญ (เขมภภัทร ทฤษฎีกุณ, 2563) หลังจากสงครามยุติลงทำให้ประเทศไทยประสบภาวะขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น และสินค้านำเข้าที่มีค่ามากที่สุดคือ สิ่งหัตถกรรมต่างๆ จากทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าว รัฐบาลจึงพยายามส่งเสริมให้ประชาชนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการเรียนรู้การทำอุตสาหกรรมขึ้น ช่วงนี้จึงเกิดการผลิตเซรามิกในลักษณะการผลิตขนาดเล็กหรือการผลิตภายในครอบครัว

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เซรามิก

2.1 สถานการณ์ภายในประเทศ

จากเหตุการณ์มหาอุทกภัยในประเทศไทย พ.ศ.2554 ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นเป็นระยะเวลาอันยาวนานและครอบคลุมเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้ส่งผลกระทบต่อขั้นตอนการผลิตเซรามิกเพื่อรองรับความต้องการใช้ของผู้บริโภค มีการผลิตได้น้อยลงและเป็นอุปสรรคต่อการจัดส่งสินค้าล่าช้าขึ้น และจากรัฐบาลกำหนดนโยบายการปรับขึ้นราคาก๊าซ LPG ภาคครัวเรือนและภาคยานยนต์ เพื่อเป็นการลดภาระของเงินกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง และช่วยแก้ปัญหาความมั่นคงของการใช้ก๊าซ LPG ในระยะยาว โชคดีชัย สุวรรณภรณ์ (2556) และจากนโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำจากค่าแรงวันละ 215 บาท ปรับเป็น 300 บาท ได้ส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนของอุตสาหกรรมเซรามิกเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเซรามิก โดยเฉพาะโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กที่ผลิตเครื่องใช้บนโต๊ะอาหารส่วนมากจะใช้ก๊าซ LPG เป็นเชื้อเพลิงหลักในกระบวนการผลิต ซึ่งคิดเป็นต้นทุนโดยเฉลี่ยประมาณ 20-30% ของต้นทุนการผลิตรวม เมื่อรัฐบาลมีการยกเลิกเงินอุดหนุนค่าแก๊ส LPG จึงทำให้ราคาแก๊ส LPG มีราคาสูงขึ้น 50-100% (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน, 2555) ต้นทุนการผลิตเซรามิกจึงสูงขึ้นตามลำดับ รวมถึงนโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนเพิ่มขึ้นอีก 1 เท่าตัว เนื่องจากต้นทุนค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมเซรามิกคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 15-20 ของต้นทุนรวม ซึ่งสถานการณ์หลังปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ มีการเปลี่ยนวิธีการจ้างงานเพื่อความอยู่รอด เช่น จากรายวันเป็นการจ้างเหมาแบบรายชิ้น ปรกรณ์ พึ่งเนตร (2556) และมีการเลิกจ้างแรงงานในบางพื้นที่ ได้ส่งผลกระทบต่อปริมาณการผลิตลดลง และมีมูลค่าของรายได้ต่ำกว่าที่ตั้งไว้ และจากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2556-2557 ของไทยได้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเอสเอ็มอี เนื่องจากกลุ่มลูกค้าจากต่างประเทศมีการเลือกที่จะนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกจากประเทศคู่แข่งเพราะผู้ประกอบการไทยไม่สามารถกำหนดวันส่งสินค้าได้อย่างชัดเจน เนื่องจากติดปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการด้านเอกสารกับหน่วยงานราชการ

2.2 สถานการณ์ภายนอกประเทศ

วิกฤตการณ์ทางการเงิน (Financial Crisis) ของสหรัฐอเมริกาได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อไปยังภาคธุรกิจอุตสาหกรรม การบริการ ฯลฯ (ปณิษฐ์ศรี ปทุมวัฒน์, 2552, น. 131) ซึ่งอุตสาหกรรมเซรามิกของประเทศไทยนั้นก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน เนื่องจากตลาดส่งออกหลักของผลิตภัณฑ์เซรามิกไทย ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกเป็นอันดับที่ 2 ผู้ประกอบการ จึงต้องเผชิญกับปัญหาการส่งออกชะลอตัวหรือลดลงจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวลง นอกจากวิกฤตการณ์ทางการเงินของสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกของไทยแล้ว การที่

สหรัฐอเมริกากระงับการให้สิทธิภายใต้โครงการสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (พ.ศ.2563) ส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกที่เพิ่มมากขึ้น จากปัจจัยทั้ง 2 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกแม้จะมีอัตราการขยายตัวมากขึ้น มีศักยภาพทั้งด้านการผลิต และการส่งออกผลิตภัณฑ์จนประสบความสำเร็จสามารถสร้างรายได้มูลค่าหลักหมื่นล้านบาท แต่อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เซรามิกเกิดการชะลอตัว และมูลค่าการส่งออกที่ลดลง

นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก

หลังจากปัจจัยทางเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อประเทศทั้งการค้าและอุตสาหกรรม รัฐบาลจึงส่งเสริมให้ประชาชนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการเรียนรู้การทำอุตสาหกรรมและมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเซรามิก เริ่มจากการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรมช่วงก่อน พ.ศ.2503 ซึ่งการผลิตเซรามิกได้รับการส่งเสริม และพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การสำรวจแหล่งแร่ (ดินขาว) การให้ความรู้การผลิตเซรามิกในรูปแบบที่หลากหลายส่งผลให้เริ่มมีผู้ประกอบการผลิตเซรามิกภายในประเทศมากขึ้น และมีการนำวัตถุดิบจากแหล่งในประเทศมาใช้ในการผลิตแต่ลักษณะ การผลิตเป็นขนาดเล็กและผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย จนกระทั่งรัฐบาลมีการพัฒนาประเทศจากประเทศกสิกรรมไปเป็นอุตสาหกรรม ชาคริตจันทร์วิจิตร (2546, น. 1) ได้มีการกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503-2539 โดยมีการสนับสนุนทั้งด้านการลงทุนและสินเชื่อ ส่งผลต่อการผลิตเซรามิกมีพื้นที่การลงทุนเขตใหม่ๆ เช่น เกิดการกระจายตัวของการจัดตั้งโรงงานทั่วภูมิภาคที่อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบและเกิดการผลิตเซรามิกประเภทอื่นๆ มากขึ้น เช่น มีการผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกประเภทกระเบื้องปูพื้น-บุผนังและโมเสก และเครื่องสุขภัณฑ์ ตลอดจนมีสถาบันการเงินสนับสนุนและส่งเสริมแก่อุตสาหกรรมเซรามิก ได้แก่ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย และมีการนำเข้าเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการผลิตให้มีคุณภาพมากขึ้น เช่น มีการนำเข้าเครื่องจักร และ Licence ในการผลิตจากประเทศอิตาลี ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำทางด้านเทคนิคการผลิตกระเบื้องเซรามิกของโลก ทำให้กระเบื้องที่ผู้ผลิตไทยแต่ละรายผลิตได้นั้นมีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ (ศุภชัย ศุภชลาศัย และศุภมาส พยัคฆพันธ์, 2539, น. 5) และมีการจัดตั้งองค์กรของรัฐบาลเพื่อให้บริการด้านต่างๆ เกี่ยวกับเซรามิก เช่น ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก เป็นที่ปรึกษาเรื่องการผลิตเซรามิกตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น และสมาคมเซรามิกแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นหน่วยงานกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ระหว่างโรงงานผู้ผลิตและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมเซรามิก เช่น การลดภาษีนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ และนโยบายลดภาษีอากรการนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิก เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการในประเทศพัฒนาคุณภาพและ รูปแบบของสินค้า เพื่อสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์เซรามิกที่นำเข้าจากต่างประเทศ

จากการดำเนินนโยบายช่วงนี้ (พ.ศ.2503-2539) ส่งผลให้การขยายตัวของอุตสาหกรรมเซรามิกเกิดการพัฒนาจากเดิมที่มีลักษณะเป็นงานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครอบครัวเป็นการผลิตในรูปแบบโรงงานที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัยสามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศและทดแทนการนำเข้า และมีศักยภาพมากพอสำหรับการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกและแข่งขันกับต่างประเทศ ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ.2530 ผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกมูลค่าถึง หลักพันล้านบาทและตั้งแต่ พ.ศ.2540 ผลิตภัณฑ์เซรามิกสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกมูลค่าถึงหลักหมื่นล้านบาท อุตสาหกรรมเซรามิกจึงเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่ประสบความสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตามจากปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจำหน่ายเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2540-2563 ส่งผลต่อการผลิตและการจำหน่ายมีการชะลอตัวและลดลงตามลำดับ ซึ่งรัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมเซรามิกมาแต่เดิมอยู่แล้ว จึงมีการปรับนโยบายและมาตรการ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิกเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและสอดคล้องกับแนวโน้มภาวะเศรษฐกิจในอนาคตมากขึ้น

การปรับนโยบายส่งเสริมการลงทุนและหลักเกณฑ์ใหม่เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเซรามิกและอุตสาหกรรมอื่นๆ เพื่อช่วยในการปรับปรุงมาตรฐานของระบบการบริหารงานด้านคุณภาพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและกำหนดแผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกส์ไทยระยะ 10 ปี สิ้นสุดใน พ.ศ.2557 ด้านการผลิตมีคุณภาพเป็นสากลมากขึ้น และรูปแบบผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย รวมถึงพัฒนาการส่งออกเพื่อต้องการให้ผลิตภัณฑ์เซรามิกไทยต้องเป็นหนึ่งในอาเซียน (Best Quality and Design in ASEAN 2014) นอกจากนี้ยังคงดำเนินการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนแก่อุตสาหกรรม ขนาดกลาง และขนาดย่อมเพื่อไม่ให้อุตสาหกรรมเงินเป็นอุปสรรคในการผลิตเซรามิก และจากการกำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ 10 จังหวัด และกำหนดให้อุตสาหกรรมเซรามิกเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมาย 13 สาขาที่สามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ส่งผลให้อุตสาหกรรมเซรามิกเกิดการขยายพื้นที่การผลิตเพิ่มมากขึ้นและได้รับสิทธิและประโยชน์ด้านภาษีอากร เช่น ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปี และลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล 50% เพิ่ม 5 ปี การสนับสนุนด้านความรู้วิชาการ (พ.ศ.2540-2563) รัฐบาลสนับสนุนโครงการพัฒนาบุคลากรโดยให้ทุนการศึกษา สาขาเซรามิกเพื่อเพิ่มจำนวนบุคลากรมาพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกในประเทศ และมีการส่งเสริมงานวิจัยด้านเซรามิกยุคใหม่ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมในอนาคต และด้านภาษี เช่น ลดอัตราภาษีนำเข้าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ ดิน แร่ เคมีภัณฑ์ สี และรูปลอกซึ่งใน พ.ศ.2541 โครงสร้างภาษีเดิมมีการเก็บภาษีนำเข้าวัตถุดิบอยู่ที่อัตราร้อยละ 15-40 และใน พ.ศ.2546 ลดลงเหลือ 5-20 ของราคานำเข้า (CIF) (พรพินิจ พูลลาภ, 2547) ซึ่งเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตเซรามิกและเพิ่มความสามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้อย่างมั่นคง จากการกำหนดนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิก พ.ศ.2540-2563 ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการผลิตมีคุณภาพ และมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น รวมถึงศักยภาพการส่งออกเซรามิกไปยังตลาดต่างประเทศ

สรุปและอภิปรายผล

แรกเริ่มการผลิตเซรามิกในประเทศไทยมีการผลิตและนำเข้าผลิตภัณฑ์เซรามิกที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยภายในครัวเรือน เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ 2 ประการ ได้แก่ โครงสร้างเศรษฐกิจ พ.ศ.2398 และผลกระทบจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายส่งเสริมการผลิตเซรามิกเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งการผลิตเซรามิกช่วงก่อน พ.ศ.2503 จึงมีการผลิตเซรามิกลักษณะชั้นพื้นฐานหรือเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเพียงแค่อภาชนะใช้สอยภายในครัวเรือนและยังคงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ จากประเทศจีนหรือสหรัฐอเมริกา และการผลิตเซรามิกมีการพัฒนาจากลักษณะอุตสาหกรรมภายในครอบครัวสู่การผลิตลักษณะโรงงานอุตสาหกรรม สามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ ทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ และสามารถพัฒนาสู่การเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกได้ โดยการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกตั้งแต่ พ.ศ.2503 เป็นต้นมา รัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการลงทุนและสินเชื่อ การนำเข้าเทคโนโลยีผลิตเซรามิก การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้บริการด้านต่างๆ เกี่ยวกับเซรามิก รวมถึงการกำหนดนโยบายเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมเซรามิกจึงเกิดการขยายตัว มีศักยภาพการผลิตมากขึ้น และมีการผลิตเซรามิกที่หลากหลาย โดยทำการผลิตเซรามิก 5 ประเภท ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มกระเบื้อง กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้า ซึ่งอุตสาหกรรมเซรามิกมีการขยายตัวมากขึ้นและมีการพัฒนาทั้งการผลิต และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก

โดยมีมูลค่าการส่งออกถึงหลักพันล้านบาท (พ.ศ.2503-2539) และการส่งออกผลิตภัณฑ์เซรามิกมีมูลค่าเพิ่มขึ้นถึงหลักหมื่นล้านบาทตั้งแต่ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งของการประสบความสำเร็จด้านการส่งออกเพราะการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกโดยรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมเซรามิกจะมีแนวโน้มอัตรามูลค่าการส่งออก

ที่เพิ่มขึ้น แต่จากปัจจัยสถานการณ์ภายในประเทศ ได้แก่ เหตุการณ์มหาอุทกภัย พ.ศ.2554 นโยบายการปรับขึ้นราคาก๊าซ LPG นโยบายการปรับขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ เหตุการณ์ทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านการผลิตและการขนส่งชะลอตัวลง รวมถึงส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้น และปัจจัยจากสถานการณ์ภายนอก ได้แก่ วิกฤตการณ์ทางการเงินของสหรัฐอเมริกาและการที่สหรัฐอเมริกากระทำการให้สิทธิภายใต้โครงการสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (พ.ศ.2563) ส่งผลกระทบต่อการผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกชะลอตัวลงตามภาวะเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาและส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิกไปยังสหรัฐอเมริกาที่เพิ่มขึ้น จากปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและจำหน่ายเซรามิกรัฐบาลได้มีการปรับและกำหนดนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเซรามิก พ.ศ.2540-2563 ซึ่งการกำหนดนโยบายของรัฐบาลเป็นส่วนหนึ่งพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิกให้สามารถอยู่รอดและเป็นอุตสาหกรรมสำคัญสาขาหนึ่งที่สามารถทำให้เศรษฐกิจของประเทศมั่นคงได้มาถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาเกี่ยวกับเซรามิกครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษานโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก สำหรับในการศึกษาและจัดทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายขอบเขตของเนื้อหาเพื่อศึกษานโยบายของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาและสนับสนุนอุตสาหกรรมเซรามิก
2. งานวิจัยเรื่อง พัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 จะเป็นการศึกษาเฉพาะเซรามิกแบบดั้งเดิม (Traditional ceramics) ได้แก่ กลุ่มเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร กลุ่มกระเบื้อง กลุ่มเครื่องสุขภัณฑ์ กลุ่มของชำร่วยและเครื่องประดับ และกลุ่มลูกถ้วยไฟฟ้า สำหรับในการศึกษาและจัดทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายขอบเขตของเนื้อหาและเวลาเพื่อศึกษาเซรามิกสมัยใหม่ (New ceramics)

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง พัฒนาการและความสำคัญของเซรามิกต่อเศรษฐกิจในประเทศไทย พ.ศ.2503-2563 ซึ่งเป็นรายงานการวิจัยระดับปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ของผู้วิจัย บทความวิจัยนี้สำเร็จสมบูรณ์ไปด้วยดี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือ รวมถึงกำลังใจที่ดีจากผู้มีพระคุณในการทำวิจัยครั้งนี้หลายท่าน โดยเฉพาะอาจารย์ ดร.ปิยะนาล อังควาณิชกุล อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยช่วยแนะนำ ตรวจสอบข้อบกพร่องในการทำวิจัยมาโดยตลอด และขอขอบพระคุณสายเทคโนโลยีร่วมเซควิจัย (มิว บุม และนุชนิบ) และครอบครัว สำหรับคำแนะนำและกำลังใจที่ดีเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน. (2555). **โครงการนำร่องเพื่อผลิตพลังงานทดแทนจากชีวมวลใน ระดับชุมชน**. สืบค้นจาก <https://webkc.dede.go.th/testmax/node/2520>
- เขมภัท ทฤษฎีคุณ. (2563). **การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2**. สืบค้นจาก <https://pridi.or.th/th/content/2020/08/385>
- ชาคริต จันทรวีจิตร. (2546). **ต้นทุนการใช้ทรัพยากรภายในประเทศของอุตสาหกรรมเซรามิกในจังหวัดลำปาง = Domestic resources cost of the ceramics industry in Lampang Province**. วิทยานิพนธ์ปริญญา เศรษฐศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โชติชัย สุวรรณภรณ์. (2556). **ก๊าซปิโตรเลียมเหลว (LPG) กับการปรับราคา**. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/103527>

- ดาวัลย์ โชติมงคล. (2545). **อุตสาหกรรมเซรามิกส์ของไทยในปี ค.ศ.2000**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
- ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP. (2558). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์เซรามิก**. สืบค้นจาก <http://otop.dss.go.th/index.php/en/knowledge/informationrepack/359-2020-01-24-08-42-46?showall=1&limitstart=>
- นักปราชญ์ ไชยानนท์. (2541). **ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมเซรามิกส์ในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปกรณ์ พึ่งเนตร. (2556). **เซรามิกล้ำปาง..ดีหนีตาย ค่าจ้าง300บาท+ราคาก๊าซ**. สืบค้นจาก www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/101770
- ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์. (2552). **The Sub-Prime Crisis วิฤตเศรษฐกิจแห่งสหรัฐอเมริกา**. สืบค้นจาก www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/13win/win9.pdf
- ศุภัช ศุภชลาศัย และศุภมาศ พยัคฆพันธ์. (2539). **เส้นทางและโอกาสการส่งออกและผลกระทบจากการมีเขตการค้าเสรีอาเซียน (สำหรับอุตสาหกรรมเซรามิก)**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- พรพินิจ พูลลาภ. (2547). **โครงสร้างภาษีนำเข้าตามพิกัดอัตราศุลกากร**. สืบค้นจาก <http://www.dpim.go.th/service/download?articleid=2167&F=5112>
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน). (2562). **งานศิลปหัตถกรรมประเภทเซรามิก**. สืบค้นจาก https://www.sacit.or.th/uploads/items/attachments/126548d403b6c39820e63fed2cd54db3/_cad463e0c7f2e8ec38d5b8a50c769be6.pdf
- สุพิชญา อินทะพุด. (2546). **ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเซรามิกไทย**. สืบค้นจาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/78351/78351.pdf
- อุตสาหกรรมสาร. (2546). **เซรามิกสำคัญไฉน. คลุกวงใน**, 46(1), 20.